

Такім чынам, хаванне героя пад маскай адрозніваецца ў Л. Андрэева дамінаваннем маральна-этычнай абумоўленасці, сацыяльна завостранай – у творчасці М. Гарэцкага. Л. Андрэеў актыўна карыстаецца прыёмам маскіравання ў эпісталарыях, што дапамагае яму, з аднаго боку, прыцягнуць увагу адрасата да асобы наратара, а з другога боку, дыстанцыявацца ад уласнага вобраза «я». М. Гарэцкі ў ліставанні аддае перавагу іншым прыёмам раскрыцця самаідэнтыфікацыі асобы наратара (шчыры і стрыманы тон, перадача самага важнага ў максімальна лаканічнай або жартаўлівай форме).

Літаратура

1. Стральцова, В. М. Шлях да сябе : сучасная аўтабіяграфічная проза як мастацкая сістэма / В. М. Стральцова. – Мінск : Бел. Навука, 2002. – 112 с.
2. Андреев, Л. Н. Письма к Н. А. Чукумалдиной [Электронный ресурс] / Л. Н. Андреев. – Режим доступа: <https://www.litres.ru/leonid-andreev/pisma-k-n-a-chukmaldinoj/>. – Дата доступа: 11.03.2014.
3. Гарэцкі, М. Творы : Дзве душы : аповесць. Апавяданні. Жартаўлівы Пісарэвіч: п'еса. Літаратурная крытыка і публіцыстыка. Лісты / М. Гарэцкі. – Мінск : Маст. літ., 1990. – 629 с.
4. Гарэцкі, М. І. Л. М. Клейнбарту 06.01.1928. / М. І. Гарэцкі // Гарэцкі, М. І. Письмы да Л. Жалігоўскага, Л. М. Клейнбарта, А. М. Уласава і інш. // Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. – Ф. 426. Воп. 2. Спр. 50. Л. 22.
5. Горький и Леонид Андреев : неизданная переписка / АН СССР. Ин-т мировой лит-ры им. А. М. Горького ; под ред. И. С. Зильберштейн. – М. : Наука, 1965. – 630 с.

В.К. Голубева

(малодшы навуковы супрацоўнік
Цэнтра даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАН Беларусі)

АБ ДЗЕЯСЛОВАХ, ЗДОЛЬНЫХ ВЫСТУПАЦЬ ПЕРАХОДНЫМІ І НЕПЕРАХОДНЫМІ, У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Раздзяленне дзеясловаў на пераходныя і непераходныя ідзе яшчэ з антычных часоў: упершыню яно сустракаецца ў працах стоікаў [7, с. 371]. Пазней і ўсходнеславянскія граматыкі, якія ў многім арыентаваліся на элінскую і лацінскую традыцыю апісання ладу мовы, побач з іншымі згадвалі дадзеную катэгорыю дзеясловаў. Так, аб пераходным і непераходным дзеяслове (“преходителный” і “самостоятельный”) пісаў М. Смятрыцкі ў сваёй “Граматыкі словенския правильное синтагма” [8, с. 92]. Ва ўласна беларускіх граматыках пачынаючы ад “Беларускай граматыкі для школ” Б. Тарашкевіча [8, с. 100] і да сучасных акадэмічных кадыфікацыйных крыніц [1, с. 154–155; 3, с. 304–305; 5, с. 197–199] падаецца раздзяленне дзеяслоўных лексем на дзве згаданыя групы.

Тым не менш бінарная апазіцыя пераходнасці vs. непераходнасці, першае, першапачаткова ў граматычнай тэорыі мела іншы выгляд, а па-другое, і сёння далёка не заўсёды характарызуецца выразнасцю межаў паміж проціпастаўленымі членамі. Так, у індаеўрапейскіх мовах (напрыклад, архаічнай грэчаскай) падзелу дзеясловаў на пераходныя і непераходныя папярэднічала вылучэнне сярод іх абсалютыўных (непераходных) і нейтральных з дваякім ужываннем [7, с. 371]. Апошнія існуюць і ў многіх сучасных мовах, сярод якіх дагестанскія, абхаза-адыгейскія, французская, арабская, балгарская і інш. [6, с. 11]. Для абазначэння дзеясловаў, што здольны выступаць і пераходнымі, і непераходнымі без марфалагічных змен, існуе тэрмін *лабільны дзеяслоў*. Аднак, як адзначае А.Б. Лятучы, у адных мовах лабільнасць прадстаўлена шырока, у іншых – значна больш вузкая, прычым калі гэтая з’ява не вельмі пашырана ў граматыцы, яна часта ігнаруецца даследчыкамі [6, с. 11].

Асабліваці лабільных дзеясловаў у беларускай мове – абсалютна нявывучаная лінгвістычная праблема. У граматычных апісаннях мовы змяшчаюцца толькі кароткія згадкі пра існаванне такіх лексем: “Абсалютнай мяжы паміж пераходнымі і непераходнымі дзеясловамі няма” [1, с. 155]; “адны і тыя ж дзеясловы ў залежнасці ад кантэксту могуць часам быць пераходнымі або непераходнымі” [5, с. 198]. Спецыяльныя даследаванні, прысвечаныя тыпалагізацыі такіх дзеясловаў у беларускай мове, іх структуры і семантыцы, пакуль адсутнічаюць.

Важнасць і разам з тым складанасць апісання лабільнасці абумоўлены тым, што для вызначэння пераходнасці / непераходнасці далёка не дастаткова ведаць аб сінтаксічнай спалучальнасці дзеяслова і асабліваціх выразэння прамога дапаўнення пры ім. Класічная пераходнасць прадугледжвае наяўнасць пэўных семантычных роляў – суб’екта і аб’екта дзеяння, якія, з аднаго боку, не заўсёды эксплікаваныя, а з другога – могуць мець і нетыповы спосаб выразэння. Гэта абумоўлівае прамежкавы (паміж пераходнымі і непераходнымі дзеясловамі) статус некаторых лексем. Больш за тое, пераходнасць / непераходнасць як семантыка-сінтаксічная катэгорыя дзеяслова па-рознаму карэлюе з марфемна-словаўтваральнай структурай дзеяслоўнай лексемы (зваротнасцю, наяўнасцю пэўнага прэфікса, суфікса або іх спалучэннем). Комплекснасць праблематыкі патрабуе грунтоўнага вывучэння кожнага з аспектаў лабільнасці дзеясловаў.

У гэтай публікацыі толькі намячаюцца напрамкі далейшага вывучэння лабільных дзеясловаў у беларускай мове, выяўляюцца некаторыя частотныя тыпы і асабліваці функцыянавання такіх лексем.

Сярод моўных фактараў, якія абумоўліваюць здольнасць дзеяслова выступаць у якасці і пераходнага, і непераходнага, выступаюць наступныя.

1) **Наяўнасць у дзеяслова адпаведнага лексічнага значэння.** Семантычная структура лабільнага дзеяслова можа складацца з некалькіх ЛСВ, кожны з якіх прадугледжвае пераходнае або непераходнае ўжыванне:

(1) **абнаравіць** ‘аблюбаваць што-небудзь’ (*Нявестка абнаравіла новае месца, стала часта яго наведваць*) і ‘чакаць, устрымлівацца’ (*Стаць табе, каўтунок, угадзіць, абнаравіць на сваём месечку, на залатом крэслечку* [4, с. 244]);

(2) **ліхаманіць** ‘прыводзіць каго-небудзь, што-небудзь у стан ліхаманкі’ (*На кані, на агністым кані, ліхаманіць зямлю красавік... – У. Хадыка*) і ‘знаходзіцца ў стане ліхаманкі’ (*Тым не мени на холодзе ныла ўсё яго прастуджанае цела, якое сёння пачало яшчэ і ліхаманіць. – В. Быкаў*).

2) **Замацаванне за адным ЛСВ дзеяслова розных тыпаў кіравання.** У дзеясловаў нават у межах аднаго ЛСВ нярэдка фарміруецца сінтаксічная спалучальнасць, што сведчыць аб іх пераходнасці і непераходнасці. Пры гэтым непераходнае ўжыванне можа маркіравацца выразненнем дапаўнення іншымі, акрамя тыповых вінавальнага і роднага, склонамі імя або адсутнасцю дапаўнення ўвогуле:

(3) **сказаць што-небудзь** (– *Што мне варта сказаць у адказ, Вера Максімаўна? – С. Бязлепкіна*), **сказаць аб чым-небудзь** (*...У іх [хмарак] няма ні «родзіны, ні выгнання», як сказаў аб іх паэт... – Я. Колас*), **сказаць пра што-небудзь** (*...Пазваніў я да спадарыні Наталлі Арсенневай, сказаў пра смерць мітрапаліта. – К. Акула*); **сказаць** (без дапаўнення) (*Мне яны [людзі купецкія] казалі: “Бачым, што чалавек пачцівы, і з павагі да цябе слоў збытных не кажам...” – В. Чаропка*);

(4) **ударыць каго-небудзь, што-небудзь** (*Сцяпан ударыў чорта нагою ў дыхавіну, ажно той скруціўся. – С. Яновіч*), **ударыць па чым-небудзь** (*Пан Гервасій злосна прыжмурыў памутнелыя светлыя вочы... Ударыў па сталё кулаком... – Л. Рублеўская*), **ударыць у што-небудзь** (*І Воўк ударыў мячом сабе ў жывот... – В. Чаропка*), **ударыць** (без дапаўнення) (*Рыпіць і грукае аб сцяну аканіца, што сарвалася з кручка, – ударыць, адскочыць і зноў калышацца. – Я. Каршукоў*);

(5) **куруць што-небудзь** (*Цыгарэты курыў Яён нейкія замежныя, не нашыя. – А. Бароўскі*) і **куруць** (без дапаўнення) (*За сталамі стала цішэй, усе моўчкі памалу закусвалі, некаторыя курылі. – В. Быкаў*).

3) **Утварэнне лабільнага дзеяслова з дапамогай словаўтваральнага сродку, які не дыферэнцыруе пераходнасць / непераходнасць лексем.** Як адзначалася, паказчыкам пераходнасці / непераходнасці дзеяслова служыць не толькі яго сінтаксічная спалучальнасць, але і структурныя характарыстыкі. Напрыклад, пераходнасць / непераходнасць адназоўнікавых дзеясловаў з прыстаўкай абез- (абес-, абяз-, абяс-) звычайна вызначаецца па тыпе суфікса: -і- (-ы-) афармляе лексемы са значэннем ‘пазбавіць таго, што названа ўтваральным словам’ (абезнадзеіць, абязболіць, абяскровіць, абязлесіць) і ўказвае на

пераходнасць, а *-e-* (*-э-*, *-а-*) – са значэннем ‘пазбавіцца таго, што названа ўтваральным словам’ (*абяззброець*, *абязлесець*, *абяскровець*, *абяскрылець*) і маркіруе непераходнасць дзеяслова [1, с. 337]. Калі такія лексемы зведваюць імперфектывацыю з дапамогай словаўтваральнага суфікса *-ва-*, марфемныя паказчыкі пераходнасці / непераходнасці ў вытворных лексем знікаюць: *абязлеіваць* – незак. да *абязлесець* і *абязлесіць*; *абязлюджваць* – незак. да *абязлюдзець* і *абязлюдзіць*; *абязрыбліваць* – незак. да *абязрыбець* і *абязрыбіць*; *абяззбройваць* – незак. да *абяззброець* і *абяззброіць*.

4) **Узаемадзеянне граматычных падсістэм літаратурнай мовы і іншых ідыёмаў нацыянальнай мовы**, у якіх адна і тая ж лексема адрозніваецца паводле пераходнасці / непераходнасці. Згаданае проціпастаўленне дзеясловаў з прыстаўкай *абез-* (*абес-*, *абяз-*, *абяс-*) можа адсутнічаць у дыялектах і пад іх уплывам часам назіраецца пры ўжыванні дзеясловаў у літаратурнай мове. Так, шэраг лексем з суфіксам *-і-* (*-ы-*) атрымлівае магчымасць выражаць семантыку непераходных дзеясловаў:

(6) **абязгрошыць** ‘пазбавіць каго-небудзь грошай’ (*Дарагі дызайнерскі рамонт абязгрошыў маладую сям’ю*) і ‘застацца без грошай, звесці грошы’ (*Абязгрошыла кума, кума ўжо даўно няма* [2, с. 16]);

(7) **абязручыць** ‘пазбавіць каго-небудзь магчымасці дзейнічаць рукамі’ (*Рушыўся было Лявон, але стаў. “Як гэта хамут? Абязручыць каб чалавека, ды ў самы ж час гарачы... Ды дзе гэта відана?”* – М. Лынькоў) і ‘знясіліць рукі’ (*Гладка абязручыў, а такі шчырун быў* [2, с. 16]), ‘пазбавіцца магчымасці дзейнічаць рукамі’ (*...Мая галава аказалася ў жалезных абцугах, і я, па сутнасці, абязручыла...* – Ю. Станкевіч);

(8) **абязножыць** ‘пазбавіць каго-небудзь нагі, ног або магчымасці хадзіць’ (*Замест таго каб самым сур’ёзным чынам заняцца рамантаваннем нашай конніцы лепшымі пародамі, вы проста муштруеце яе, каб зусім абязножыць.* – А. Бруцкі) і ‘страціць ногі або магчымасць хадзіць’ (*Цяпер Паўлюк абязножыў і пакутуе, дажывае пры сыне...* – Я. Брыль).

Паводле свайго лексічнага значэння лабільныя дзеясловы могуць аб’ядноўвацца ў **семантычныя групы** і ўцягвацца ў пэўную **мадэль сінтаксічнага ўжывання**. Такія групы складаюць:

– шэраг дзеясловаў маўлення: *гаварыць*, *баіць*, *балаболіць*, *балантэсіць*, *балбатаць*, *брахаць*, *бурчаць*, *варызгаць* ‘плявузгаць, гаварыць бяссэнсіцу’, *вякаць*, *гарадзіць*, *жундзець* ‘бурчаць’, *лепятаць*, *плесці* і г. д. Паколькі некаторыя з такіх дзеясловаў абазначаюць невыразнае маўленне чалавека, яны нярэдка ўжываюцца з прамым дапаўненнем тыпу *нешта*, *штосьці* і пад.

(9) *Антось быццам і не разумеў – трынкаў на сваёй гітары, моршчыў нос і нешта мармытаў* (Л. Адамовіч) і *Шмуйла ўжо таксама не спаў: ён чагосьці клапатліва хадзіў па каморцы і мармытаў сабе пад нос* (Ц. Гартны).

Некаторыя дзеясловы, якія абазначаюць гукі, што ўтвараюць жывёлы (*прарыкаць, прагергетаць, гаўкнуць, мурлыкнуць* і пад.), могуць ужывацца ў пераносным значэнні і перадаваць характэрны для чалавека тып маўлення. У такіх выпадках побач з непераходным ужываннем яны дапускаюць выкарыстанне з прамым аб'ектам:

(10) *Я сёння з прыемнасцю слухаю і Акуджаву, і “Маашину времени”, магу нават “прамурлыкаць” нейкую песню і ўспомніць прыемныя пачуцці, якія яны падагравалі (з часопіса “Дзеяслоў”);*

– дзеясловы з семантыкай ‘займацца пэўнай фізічнай або інтэлектуальнай дзейнасцю, накіраванай на пэўны аб'ект’: *пісаць, маляваць, красці, араць, баранаваць, плужыць ‘араць плугам’, чытаць, лэўдзіць ‘займацца кражамі’* і інш.:

(11) – *У Вікі – талент. Яна малюе* (І. Шамякін).

Пры гэтым у навуковай літаратуры звычайна згадваецца пра непераходныя ўжыванні дзеясловаў тыпу *пісаць, чытаць* у значэнні ‘умець што-небудзь рабіць’ (*Дзіця ўжо чытае, Першакласнік добра піша*), але такія дзеясловы могуць утрымліваць і некаторыя іншыя семантычныя нюансы, напрыклад, указваць на прафесійныя заняткі або схільнасць да пэўнай дзейнасці, тыпу паводзін:

(12) *У розны час магу майстраваць, маляваць, пісаць вершы і музыку... (з “Рэгіянальнай газеты”);*

(13) *Любому і кожнаму, нягледзячы на род, сваякоў, заслугі, калі пачне казакаваць, нахабнічаць, лезці ў чужыя двары, кранаць чужое дабро, секчы чужыя гаі, красці, гвалціць і якім іншым чынам рабіць шкоду і крыўду, адно і неадкладнае пакаранне – шыбеніца!* (К. Акула);

– дзеясловы са значэннем ‘прымаць ежу’ (*есці, гамзіць ‘прагна есці’, пашамаць, трускаць, уклыгваць ‘есці з прагнасцю’, упугаць ‘шмат з’есці, выпіць’, хаўпці, храпастаць, пахрапастаць ‘(па)есці з хрустам’*) і ‘піць’ (*піць, выпіць, дзюгаць, дзюгнуць, жлокаць, жлокнуць, пажлокаць, жлопаць, жлуктаць, зязюліць ‘павольна піць’, лактаць, падудліць*):

(14) *Лягчэй есці дрэнна выпечаны хлеб, чым цяпець нядобрую жанчыну (Э. Ажэшка) і Так ён зжаваў патроху свае астатнія бульбіны... а голаду не спатоліў. Усё роўна хацелася есці* (В. Быкаў);

(15) – *Люблю між людзьмі круціцца, разумных людзей слухаць. Для мяне гэта ўсё роўна як добрую рыбную юху хлябтаць* (Л. Дайнека) і *...Галодны цюцік з рабенькімі лапкамі, – хлябтаў, разгірачыўшыся, і толькі пачмыхваў, павільваў тоўстым хвсцікам... (Я. Брыль);*

– дзеясловы са значэннем ‘іграць на музычным інструменце’, ‘спяваць’, ‘танцаваць’: *пілікаць, дзярбаніць, затромкаць, затрынкаць, затрэнькаць, напіляць ‘няўмела іграць’, выгалашаць, напяваць, танцаваць, вытанцоўваць* і г. д.

(16) *Мелодыя была няўлоўнай, шчырай і зразумелай, як подых роснай рانیцы... Тут жа і ўспомніў: то ж Змітрок іграў мне такую мелодыю на*

гітары (А. Бароўскі) і Валодзя яшчэ і на скрытцы *іграў*. Спачатку на самаробнай, а потым... і да сапраўднай дайшло (Я. Брыль);

(17) Малады музыкант *адпілікаў* свой няхітры *раманс* і *Адпілікаў* на скрытцы Пілін, / Засталася без Грышкі Грышчыха (Р. Барадулін).

Пры гэтым наяўнасць / адсутнасць пры дзеяслове прамога дапаўнення не заўсёды залежыць ад тыпу суб'екта дзеяння і адпаведна ад таго, прамое ці пераноснае значэнне выражаецца дзеяслоўнай лексмай. Параўн. ужыванне дзеяслова *праспяваць* у першаснай семантыцы 'утварыць голасам музычныя гукі, выканаць голасам музычны твор' [10, т. 4, с. 369] і пры выражэнні адцення значэння 'утварыць п'явучыя гукі' [10, т. 4, с. 369] у наступных кантэкстах:

(18) Школа хорам *праспявала малітву* прад абедам (Я. Колас) і *Жыгімонт. Праспявай* мне на развітанне і... бывай (А. Дудараў);

(19) Упартыя гудкі заводаў *праспяваюць шырокую песню*... (К. Чорны) і *У адказ на трохкратны гук нашага рога з вежы над брамай тройчы праспявала* дуда... (У. Караткевіч).

Паколькі лабільнасць прадугледжвае сумяшчэнне ў лексеме дзвюх характарыстык тыповых пераходных / непераходных дзеясловаў, яны адносяцца да прамежковых феноменаў граматыкі, якія неабходна адрозніваць ад сумежных моўных з'яў. Напрыклад, да праблемных адносіцца пытанне развядзення лабільных дзеясловаў у непераходным ужыванні і пераходных дзеясловаў з апушчаным прамым дапаўненнем. У першым выпадку цалкам магчыма безаб'ектнае выкарыстанне дзеяслова без страты яго семантычнай паўнаты, прычым функцыянаванне лабільных дзеясловаў у якасці непераходных з'яўляецца даволі частотным. У другім жа выпадку выражэнне прамога дапаўнення абавязковае для інфарматыўнай дастатковасці выказвання, а элімінацыя аб'екта дзеяння абумоўлена яго кантэкстуальнай зразумеласцю (20) або нявызначанасцю, абагульненасцю (21). Параўн. кантэксты В. Быкава:

(20) Праз дні два брыгадзір паставіў яе [Волечку] памочніцай да кашавара Краўца... Той увогуле някепска ставіўся да малой, **не крыўдзіў**;

(21) У 1946 годзе ў Мікалаеве лютавалі бандыты. **Рабавалі, забівалі**.

Такім чынам, лабільнасць дзеясловаў – надзвычай цікавая і шматаспектная з'ява, якая ахоплівае разнастайныя напрамкі вывучэння дзеяслоўнай сістэмы мовы – семантычныя, марфемна-словаўтваральныя і сінтаксічныя асаблівасці яе кампанентаў. Хоць у беларускай мове лабільнасць прадстаўлена не настолькі шырока, як, напрыклад, у англійскай, далейшае вывучэнне дадзенай праблемы будзе садзейнічаць істотнаму паглыбленню граматычнай тэорыі ў беларусістыцы, а таксама рэалізацыі шэрагу практычных задач, напрыклад, паслядоўнаму і лагічнаму лексікаграфічнаму прадстаўленню лабільных дзеясловаў, вырашэнню дыскусійных пытанняў у практыцы выкладання беларускай мовы на розных ступенях атрымання адукацыі і інш.

Літаратура

1. Беларуская граматыка : у 2 ч. / Ін-т мовазнаўства АН БССР ; пад рэд. М. В. Бірылы, П. П. Шубы. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985–1986. – Ч. 1 : Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. – 1985. – 431 с.
2. Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна / укл. Н. Давыдзенка ; прадр. У. Някляева. – Выд. 2-е. – Мінск : Кнігазбор, 2014. – 385 с.
3. Граматыка беларускай мовы : у 2 т. / рэд. К. К. Атраховіч (Крапіва), М. Г. Булахаў, П. П. Шуба. – Мінск : Навука і тэхніка, 1962–1966. – Т. 1. : Марфалогія, 1962. – 680 с.
4. Замовы / АН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; уклад., сістэм. тэкстаў, уст. арт. і камент. Г. А. Барташэвіч; рэдкал.: А. С. Фядосік [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 597 с.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2007–2009. – Ч. 1 : Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – 351 с.
6. Летучий, А. Б. Типология лабильных глаголов / А. Б. Летучий. – М. : Языки славянской культуры, 2013. – 384 с.
7. Лингвистический энциклопедический словарь ; гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Совет. энцикл., 1990. – 682 с.
8. Мечковская, Н. Б. Ранние восточнославянские грамматики / Н. Б. Мечковская ; ред. А. Е. Супрун. – Минск : Университетское, 1984. – 158 с.
9. Тарашкевіч, Б. А. Беларуская граматыка для школ / Б. А. Тарашкевіч. – Выд. 5-е, перароб. і пашыр. – Вільнюс : Б.в., 1929. – 132 с.
10. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / Ін-т мовазнаўства АН БССР ; пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Крапівы). – Мінск : Беларус. Савец. Энцыкл., 1977–1984.

Т.А. Грачыха

(дацэнт кафедры рускай мовы як замежнай
ВДУ імя П.М. Машэрава)

ДЫЯЛЕКТНЫЯ АДРОЗНЕННІ НАМІНАЦЫЙ ГУСЦЯРЫ Ў ГАВОРКАХ ВІЦЕБШЧЫНЫ

Вывучэнне тэматычных і лексіка-семантычных груп слоўнікавага складу мовы з’яўляецца актуальным у мовазнаўстве. Дыялектныя назвы рыб уваходзяць у іхтыялагічную падсістэму народных гаворак і характарызуюцца разнастайнасцю ў абазначэнні яе відавога складу. У найменнях рыб выразна прасочваюцца дыялектныя лексічныя супрацьстаўленыя адрозненні ў гаворках, дзе бытуюць раўназначныя эквіваленты. Для такога прадстаўніка іхтыяфаўны сям’і Карпавых, як гусцяра, у дыялектнай мове Віцебшчыны пашыраны ўласналексічныя, лексіка-фанематычныя, лексіка-словаўтваральныя, лексіка-семантычныя супрацьстаўленыя адрозненні.

Моўны аналіз фактычнага матэрыялу паказаў, што на тэрыторыі Віцебшчыны распаўсюджаны наступныя ўласналексічныя адрозненні (дублеты) у абазначэнні гусцяры:

Гусцяра ж. гар., беш., чаш., в.-дзв., глыб. [4,с.12]; в.-дзв., brasл. [17,1] – *ласкір* м. ушац., мёр. [4, с.12] – *сухарэбрыца* ж. – паўночна-заходняя зона [9,